

Судоустрій

УДК 347.9:004

DOI <https://doi.org/10.5281/zenodo.20408009>

Розвиток електронного правосуддя в Україні: виклики та перспективи

Матвійчук Марія Анатоліївна,

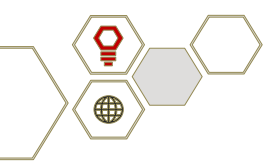
доктор філософії у галузі права, доцент, завідувач кафедри
кримінально-правових дисциплін ім. Василя Попелюшка, Національний
університет «Острозька академія», Україна, м. Острог,
<https://orcid.org/0000-0002-2867-2832>

Таран Дмитро Павлович,

кандидат юридичних наук, доцент кафедри публічного управління,
адміністрування та права, Національний університет «Полтавська політехніка
імені Юрія Кондратюка», Україна, м. Полтава,
<https://orcid.org/0009-0003-3489-0734>

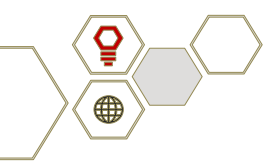
Прийнято: 14.04.2026 | Опубліковано: 30.04.2026

Анотація. Актуальність дослідження зумовлена інтенсивною цифровізацією судової системи України в умовах воєнного стану, євроінтеграційних процесів і необхідності забезпечення безперервного доступу до правосуддя. Трансформація традиційних форм судочинства в цифровий формат актуалізує питання відповідності електронних процедур конституційним гарантіям, зокрема: праву на справедливий суд, доступу до правосуддя та процесуальній рівності сторін. За таких умов електронне правосуддя постає не лише як технічний інструмент модернізації, а як важливий складник механізму реалізації прав і свобод людини. Метою статті

є комплексне дослідження конституційно-правових засад, еволюції нормативного забезпечення, судової практики, а також ключових викликів і перспектив розвитку електронного правосуддя в Україні. Методологічну основу дослідження становлять загальнонаукові та спеціально-юридичні методи, зокрема діалектичний метод, системно-структурний підхід, формально-юридичний і порівняльно-правовий методи. У результаті дослідження встановлено, що електронне правосуддя в Україні пройшло етапи від концептуального формування до інституціоналізації у результаті запровадження Єдиної судової інформаційно-телекомунікаційної системи (ЄСІТС). Обґрунтовано, що нормативно-правове регулювання має багаторівневий характер і перебуває в стані динамічного розвитку, а судова практика відіграє ключову роль у формуванні стандартів електронної комунікації та заповненні прогалин правового регулювання. Виявлено, що найбільш значущими правовими викликами є забезпечення належного повідомлення учасників процесу, гарантування доступу до суду, дотримання принципу правової визначеності, а також баланс між електронною та традиційною формами судочинства. Окрему увагу приділено перспективам використання штучного інтелекту, що потребує чіткого визначення меж його застосування з урахуванням принципу верховенства права. У висновках наголошено, що подальший розвиток електронного правосуддя має здійснюватися шляхом удосконалення функціонування ЄСІТС, уніфікації процесуальних норм і гармонізації національного законодавства з європейськими стандартами.

Ключові слова: електронний документообіг, євроінтеграція, інформаційно-комунікаційні технології, конституційне звернення, конституційна скарга, процесуальні гарантії, судова практика, цифрове судочинство.

Development of e-justice in Ukraine: challenges and prospects

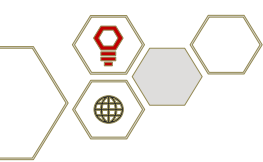
Mariia Matviichuk,

PhD in Law, Associate Professor, The Head of Prof V. Popeliushko Department of Criminal Law Disciplines, The National University of Ostroh Academy, Ostroh, Ukraine, <https://orcid.org/0000-0002-2867-2832>

Dmytro Taran,

PhD in Law, Associate Professor at the Department of Public Administration and Law, National University “Yuri Kondratyuk Poltava Polytechnic”, Poltava, Ukraine, <https://orcid.org/0009-0003-3489-0734>

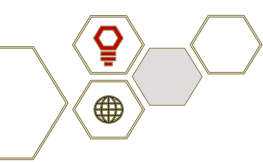
Abstract. The relevance of the study stems from the intensive digitalization of Ukraine's judicial system under martial law, European integration processes and the need to ensure continuous access to justice. The transformation of traditional judicial proceedings into a digital format raises the issue of the compliance of electronic procedures with constitutional guarantees, in particular the right to a fair trial, access to justice and procedural equality of the parties. Under such conditions, electronic justice appears not only as a technical tool of modernization, but also as an important component of the mechanism for the implementation of human rights and freedoms. The purpose of the article is to provide a comprehensive study of constitutional and legal principles, the evolution of regulatory support, judicial practice and key challenges and prospects for the development of electronic justice in Ukraine. The methodological basis of the study is general scientific and special legal methods, in particular, the dialectical method, the system-structural approach, formal-legal and comparative-legal methods. The study found that e-justice in Ukraine has progressed through stages, from conceptual formation to institutionalization, following the introduction of the Unified Judicial Information and Telecommunications System (UEITS). It is substantiated that regulatory and

legal regulation is multi-level in nature and is in a state of dynamic development. Judicial practice plays a key role in the formation of electronic communication standards and filling gaps in legal regulation. It was found that the most significant legal challenges are ensuring proper notification of participants in the process, guaranteeing access to the courts, observing the principle of legal certainty, and striking a balance between electronic and traditional forms of judicial proceedings. Special attention is paid to the prospects for the use of artificial intelligence, which requires a clear definition of its application boundaries, taking into account the principle of the rule of law. The conclusions emphasize that further development of e-justice should be carried out by improving the functioning of the Unified Judicial Information and Telecommunications System (UEITS), unifying procedural norms and harmonizing national legislation with European standards.

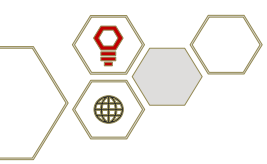
Keywords: electronic document management, European integration, information and communication technologies, constitutional appeal, constitutional complaint, procedural guarantees, case law, digital justice.

Постановка проблеми. Функціонування судової системи України зазнає суттєвих трансформацій у зв'язку з впровадженням інформаційно-комунікаційних технологій (ІКТ) у сферу правосуддя. Розвиток електронного судочинства є важливим та актуальним у контексті цифровізації суспільства, оскільки традиційна модель судочинства, що передбачала фізичну присутність сторін, поступово трансформується в цифровий формат. Така трансформація спрямована на оптимізацію процесів, підвищення їх ефективності, скорочення строків розгляду справ і забезпечення більшої відкритості судових процедур [1, с. 4–5]. Необхідність упровадження електронного правосуддя зумовлена низкою чинників, серед яких ключове значення мають зростаюча потреба в оперативності судових процесів і розвиток інформаційних технологій, що дозволяють створювати безпечні та надійні цифрові платформи для здійснення правосуддя. Водночас поширення цифрових

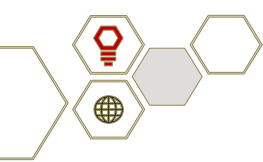
державних сервісів формує нову модель взаємодії між державою та громадянином, у межах якої забезпечується цифровий доступ до публічних, у тому числі судових, послуг [2, с. 296].

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблематика розвитку електронного правосуддя активно досліджується як у вітчизняній, так і в зарубіжній науковій літературі, що зумовлено зростаючою роллю цифрових технологій у трансформації судових систем. Так, у дослідженні А. Крістофік встановлено, що впровадження систем штучного інтелекту (ШІ) в правосудді супроводжується ризиком відтворення існуючих упереджень, що вимагає формування належних механізмів правового контролю [3]. Водночас Д. Рейлінг та С. Папагіанеас узагальнюють досвід цифровізації судової системи Китаю, підкреслюючи потенціал інноваційних технологій, але наголошуючи на необхідності врахування ідеологічних та інституційних особливостей їх упровадження [4]. Значну увагу питанням ефективності судових сервісів приділяють Е. Чаціоанну та М. Джаннакуру, які доводять, що цифровізація безпосередньо впливає на якість судових послуг і рівень довіри до судової системи [5]. У свою чергу, М. Фабрі здійснив аналіз еволюції упровадження ІКТ в європейських судових системах, акцентуючи на необхідності поєднання інноваційних технологій із функціональними потребами судів і користувачів правосуддя [6]. Проблема доступу до правосуддя в умовах цифровізації розглядається в роботі С. Ахмед, де обґрунтована здатність онлайн-судів розширювати доступ до правосуддя, однак водночас наголошено на ризиках для захисту приватності [7]. Подібну проблематику досліджують А. Ментович та ін., акцентуючи, що онлайн-провадження по-різному впливають на сприйняття процесуальної справедливості та доступу до правосуддя залежно від соціально-економічних характеристик учасників процесу [8]. Комунікативний аспект цифровізації судочинства розкривається у дослідженні Т. Грісхофер, яка підкреслила роль електронних форм як інструменту взаємодії суду з непрофесійними

учасниками, водночас зауважуючи про ризики комунікативних бар'єрів [9]. Додатково, К. Ван Нордт та Г. Місурака доводять, що застосування ІІІ в публічному секторі сприяє підвищенню ефективності надання послуг, що має безпосереднє значення і для цифровізації правосуддя [10]. Роль електронного судочинства для підвищення ефективності цивільного процесу та зменшення бюрократичних процедур підкреслили О. Серeda та ін. [11]. У свою чергу, В. Парасюк та ін. доводять, що електронне судочинство сприяє підвищенню доступності та прозорості судових послуг, але водночас породжує нові виклики, пов'язані з рівнем цифрової підготовки учасників процесу [1]. Історичний і концептуальний аспект розвитку електронного правосуддя досліджує С. Кіра, яка обґрунтовує необхідність формування цілісної стратегії впровадження цифрових технологій у судову систему [2]. Водночас О. Лега та ін. аналізували вплив загального рівня цифрової зрілості держави на ефективність функціонування цифрових публічних сервісів, у тому числі у сфері правосуддя [12]. Питання інституційної трансформації електронного правосуддя розглядаються у статті Д. Лученко та К. П'ятигора, де визначено необхідність переходу до інтегрованих цифрових систем нового покоління [13]. Окремий аспект забезпечення процесуальних гарантій у цифровому середовищі аналізує С. Касапоглу, наголошуючи на ризиках порушення права на захист у кримінальному процесі [14]. Проблеми дистанційного правосуддя системно досліджує О. Клипа, яка підкреслює необхідність балансування між інноваційністю, безпекою та процесуальною справедливістю [15].

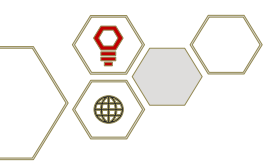
Таким чином, проведений аналіз наукових джерел свідчить про значну увагу дослідників до проблем цифровізації правосуддя, однак водночас підтверджує відсутність єдиного підходу до вирішення питань забезпечення процесуальних гарантій, правової визначеності й ефективної інтеграції цифрових технологій у судову діяльність. Це зумовлює необхідність подальших комплексних досліджень електронного правосуддя як правового феномена.

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми.

Незважаючи на значну кількість досліджень у сфері цифровізації правосуддя, низка аспектів залишається недостатньо розкритою. Насамперед це стосується забезпечення балансу між впровадженням електронних інструментів і дотриманням конституційних гарантій, зокрема право на справедливий суд та доступ до правосуддя. Серед невирішених питань слід виокремити проблему належного повідомлення учасників процесу, визначення правового статусу електронних засобів комунікації, а також забезпечення правової визначеності в умовах динамічних змін нормативного регулювання. Окремого дослідження потребують питання інтеграції ШІ в судочинство та подолання цифрової нерівності учасників процесу. Недостатня розробленість зазначених аспектів зумовлена швидкими темпами цифровізації і фрагментарністю наукових підходів, що ускладнює формування цілісної правової моделі електронного правосуддя. У зв'язку з цим дане дослідження спрямоване на систематизацію підходів до правового регулювання електронного правосуддя, уточнення ролі судової практики у формуванні стандартів електронної комунікації, а також визначення ключових викликів цифровізації і напрямів їх подолання.

Формулювання цілей статті. Метою статті є дослідження правових засад, еволюції нормативного забезпечення, судової практики, а також проблем і перспектив розвитку електронного правосуддя в Україні. Для досягнення поставленої мети визначено такі завдання: 1) проаналізувати нормативно-правову основу й еволюцію становлення електронного правосуддя в Україні; 2) узагальнити судову практику щодо застосування електронних інструментів у судочинстві; 3) визначити ключові правові виклики й обґрунтувати перспективи подальшого розвитку електронного правосуддя.

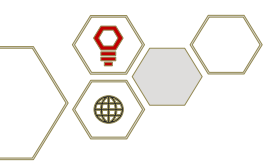
Виклад основного матеріалу дослідження. Розвиток електронного правосуддя в Україні ґрунтується на фундаментальних конституційних принципах, які визначають зміст і спрямованість функціонування всієї судової

системи. Передусім ідеться про гарантоване Конституцією України [16] право кожної особи на судовий захист, що включає можливість ефективного, своєчасного та безперешкодного доступу до правосуддя. В умовах цифровізації суспільних відносин це право набуває нових форм реалізації, зокрема шляхом використання ІКТ у судочинстві [14].

Конституційний принцип верховенства права, закріплений у ст. 8 Конституції України [16], передбачає, що будь-які інновації у сфері правосуддя, включаючи електронні сервіси, мають впроваджуватися з дотриманням базових гарантій прав людини, правової визначеності, пропорційності та недискримінації. Водночас принцип доступності правосуддя, що випливає зі ст. 55 Конституції України [16], трансформується у вимогу забезпечення цифрової доступності судових процедур, включаючи можливість подання процесуальних документів в електронній формі, участі в судових засіданнях дистанційно й отримання судових рішень через електронні системи.

Особливого значення набуває також принцип рівності всіх учасників судового процесу перед законом і судом (ст. 129 Конституції України [16]), який у контексті електронного правосуддя вимагає усунення цифрової нерівності та забезпечення однакового доступу до електронних сервісів незалежно від соціального статусу, місця проживання чи технічних можливостей особи. Таким чином, впровадження електронного правосуддя не може обмежувати реалізацію процесуальних прав, а навпаки має розширювати їх, підвищуючи ефективність судового захисту. Крім того, важливим конституційним орієнтиром є принцип гласності та відкритості судового процесу, який у цифровому середовищі реалізується через онлайн-доступ до судових рішень, трансляцію судових засідань і функціонування електронних реєстрів [15]. Водночас це потребує балансування з правом на приватність і захист персональних даних, що також має конституційне підґрунтя. У контексті воєнного стану значення електронного правосуддя суттєво зростає,

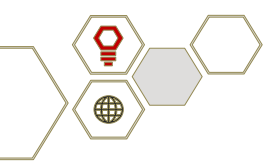
оскільки саме цифрові інструменти забезпечують безперервність здійснення правосуддя навіть за умов обмеженого фізичного доступу до судів. Таким чином, електронне правосуддя виступає не лише інструментом модернізації судової системи, але і механізмом реалізації конституційних гарантій у кризових умовах.

З огляду на викладене, конституційно-правові засади електронного правосуддя формують базис для подальшого розвитку галузевого законодавства та спеціалізованих нормативно-правових актів, що регулюють функціонування електронних судових систем, зокрема Єдиної судової інформаційно-телекомунікаційної системи (ЄСІТС) (табл. 1).

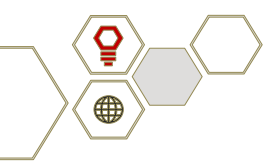
Таблиця 1

Нормативно-правова основа електронного правосуддя в Україні в
конституційно-правовому вимірі

Нормативно-правовий акт	Положення в частині електронного правосуддя	Конституційно-правове значення
Конституційний рівень		
Конституція України	Закріплює принцип верховенства права, право на судовий захист, доступ до правосуддя, гарантії оскарження рішень, дій чи бездіяльності органів влади	Визначає базову межу цифровізації, адже електронне правосуддя має не звужувати, а посилювати реалізацію права на справедливий суд
Організаційно-судоустрійний рівень		
Закон України «Про судоустрій і статус суддів» № 1402-VIII	Ст. 11 визначає гласність і відкритість судового процесу; ст. 15-1 закріплює функціонування ЄСІТС, електронне діловодство, електронний архів, відеоконференції, обмін документами	Формує інституційну основу електронного правосуддя та пов'язує цифровізацію з відкритістю, прозорістю і доступністю судової влади
Конституційно-процесуальний рівень		
Закон України «Про Конституційний Суд України» № 2136-VIII	Регулює конституційне провадження, конституційні подання, звернення, скарги	Дає змогу розглядати цифровізацію правосуддя не лише в судах загальної юрисдикції, а й у площині конституційного контролю та реалізації права на конституційну скаргу
Документообіговий рівень		

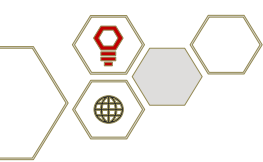
Нормативно-правовий акт	Положення в частині електронного правосуддя	Конституційно-правове значення
Закон України «Про електронні документи та електронний документообіг» № 851-IV	Визначає поняття електронного документа, обов'язкових реквізитів, суб'єктів електронного документообігу, сферу створення, передавання, зберігання й оброблення електронних документів	Забезпечує юридичну силу електронного документа як процесуального інструменту реалізації права на звернення до суду
Ідентифікаційний рівень		
Закон України «Про електронну ідентифікацію та електронні довірчі послуги» № 2155-VIII	Регулює електронну ідентифікацію, кваліфікований електронний підпис, довірчі послуги	Гарантує достовірність особи учасника електронного судового процесу та юридичну значущість електронного волевиявлення
Процесуально-обов'язковий рівень		
Закон України № 3200-IX від 29.06.2023	Запроваджує обов'язкову реєстрацію електронних кабінетів для адвокатів, нотаріусів, виконавців, судових експертів, органів влади, органів місцевого самоврядування та юридичних осіб	Переводить електронну взаємодію із судом із факультативної у процесуально обов'язкову форму для визначених суб'єктів
Кримінально-процесуальний рівень		
Закон України № 3604-IX від 23.02.2024	Вносить зміни до Кримінального процесуального кодексу України щодо ЄСІКС, автоматизованого розподілу матеріалів кримінального провадження, відеоконференцій, подання електронних процесуальних документів	Поширює цифрові механізми на кримінальне судочинство, водночас зберігаючи гарантію подання документів у паперовій формі
Інфраструктурний рівень		
Положення про порядок функціонування окремих підсистем ЄСІТС, рішення ВРП № 1845/0/15-21 від 17.08.2021	Визначає порядок роботи «Електронного кабінету», «Електронного суду», відеоконференцв'язку, електронного обміну документами	Є базовим підзаконним актом, який перетворює законодавчу модель ЄСІТС на практичний механізм електронного правосуддя
Актуалізаційний рівень		
Рішення ВРП № 26/0/15-26 від 13.01.2026	Вносить зміни до Положення ЄСІТС щодо доступу до Електронного кабінету осіб без ідентифікаційних даних та обробки інформації у системі	Показує адаптацію електронного правосуддя до практичних проблем доступності, інклюзивності та технічної реалізації права на судовий захист
Практико-конституційний рівень		
Рішення КСУ від 22.01.2020	Розкриває значення конституційної скарги як	Дозволяє пов'язати електронне правосуддя з

Нормативно-правовий акт	Положення в частині електронного правосуддя	Конституційно-правове значення
№ 1-р(І)/2020	індивідуального засобу захисту прав особи	конституційним провадженням і доступом особи до механізмів конституційного контролю

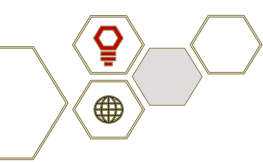
Джерело: побудовано авторами за [16–29].

Наведена систематизація свідчить, що нормативно-правове регулювання електронного правосуддя в Україні має багаторівневий характер. Його основу становлять не лише спеціальні акти про ЄСІТС чи електронний документообіг, а насамперед конституційні положення про верховенство права, право на судовий захист, відкритість правосуддя та гарантії доступу особи до ефективного засобу юридичного захисту. Закон України «Про судоустрій і статус суддів» [17] відіграє центральну роль у формуванні інституційної моделі електронного правосуддя. Зокрема, ст. 11 цього Закону пов'язує відкритість судового процесу з можливістю отримання інформації про судові справи та судові рішення, у тому числі із застосуванням цифрових сервісів. Водночас ст. 15-1 закріплює функціонування ЄСІТС як системи, що забезпечує електронне діловодство, централізоване зберігання документів, електронний архів, обмін документами, відеоконференцз'язок та автоматизацію роботи судів. Важливим нормативним підґрунтям електронного судочинства є Закон України «Про електронні документи та електронний документообіг» [19], який визначає правову природу електронного документа, його реквізити та сферу використання. У контексті судового процесу це має принципове значення, оскільки електронний документ стає не лише технічним файлом, а юридично значущим процесуальним засобом звернення до суду, подання доказів, заяв, скарг і клопотань. Окреме значення має Закон України № 3200-ІХ від 29 червня 2023 року [23], який запровадив обов'язкову реєстрацію та використання електронних кабінетів для визначених суб'єктів, закріпивши перехід від добровільної цифрової комунікації із судом до моделі обов'язкової

електронної процесуальної взаємодії. Водночас така модель потребує конституційно-правової оцінки, оскільки цифровий обов'язок не повинен перетворюватися на перешкоду при доступі до суду, особливо для осіб, які мають об'єктивні труднощі при використанні електронних сервісів. Закон України № 3604-IX від 23 лютого 2024 року [24] поширив логіку поетапного впровадження ЄСІКС на кримінальне провадження. Його важливість полягає в тому, що цифрові інструменти були інтегровані у сферу, де особливо високим є рівень процесуальних гарантій. Тому збереження можливості подання документів у паперовій формі має принципове значення для балансу між цифровізацією та правом особи на ефективний захист. Положення про порядок функціонування окремих підсистем ЄСІТС [26], затверджене рішенням Вищої ради правосуддя від 17 серпня 2021 року № 1845/0/15-21, є ключовим підзаконним актом, який деталізує практичну архітектуру електронного правосуддя. Саме ним визначено порядок роботи «Електронного кабінету», «Електронного суду» та підсистеми відеоконференцзв'язку. Подальші зміни, зокрема рішення ВРП від 13 січня 2026 року № 26/0/15-26 [27], свідчать про те, що нормативна модель ЄСІТС не є сталою, а поступово адаптується до практичних проблем доступу, ідентифікації та обробки інформації. У конституційно-правовому вимірі особливого значення набуває Закон України «Про Конституційний Суд України» та практика Конституційного Суду України (КСУ) щодо конституційної скарги. Рішення КСУ від 22 січня 2020 року № 1-р(I)/2020 дозволяє розглядати конституційну скаргу як індивідуальний механізм захисту прав особи. У цьому контексті розвиток електронних звернень та електронного документообігу може посилити доступ до конституційного правосуддя, однак лише за умови дотримання принципів правової визначеності, процесуальної рівності та захисту персональних даних.

Отже, нормативно-правова основа електронного правосуддя в Україні формується на перетині конституційного, судоустрійного, процесуального,

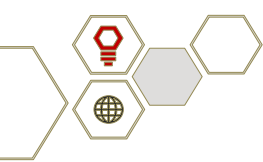

інформаційного та технічного регулювання, що відображає її комплексний характер і визначає напрями цифрової трансформації судочинства. Узагальнення зазначених процесів у динаміці дозволяє виокремити основні етапи становлення електронного правосуддя, які систематизовані в таблиці 2.

Таблиця 2

Етапи розвитку електронного правосуддя в Україні

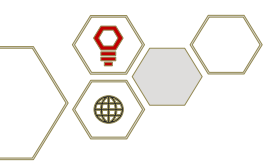
Етап	Період	Характеристика розвитку	Інструменти / прояви	Юридичне значення
I. Концептуально-інформаційний	2002–2010	Формування передумов цифровізації судочинства, орієнтація на відкритість і доступ до інформації	Єдиний державний реєстр судових рішень, перші IT-рішення	Закладення принципів відкритості, прозорості та доступу до судової інформації
II. Автоматизаційно-процесуальний	2010–2017	Упровадження автоматизованих систем і формування нормативної бази електронного судочинства	Автоматизований розподіл справ, електронний документообіг	Забезпечення незалежності суддів і підготовка до цифровізації процесу
III. Інституційно-цифровий	2017–2021	Формування єдиної цифрової інфраструктури судочинства	ЄСІТС, електронний суд, електронний кабінет	Інституціоналізація електронного правосуддя як елементу судової системи
IV. Практично-функціональний	2020–2023	Масове впровадження електронних сервісів і їх використання учасниками процесу	Відеоконференції, електронна подача документів	Перехід від декларативного до реального використання цифрових інструментів
V. Адаптаційно-кризовий	2022–2024	Забезпечення безперервності правосуддя в умовах воєнного стану	Дистанційні засідання, розширення онлайн-доступу	Гарантування доступу до правосуддя в умовах обмежень
VI. Обов'язково-цифровий	2023–2025	Перехід до обов'язкової електронної взаємодії	Електронні кабінети, цифрова комунікація	Трансформація електронного судочинства в обов'язкову процесуальну

Етап	Період	Характеристика розвитку	Інструменти / прояви	Юридичне значення форми
VII. Інноваційно-прогностичний	2025—...	Інтеграція новітніх технологій і формування нової моделі правосуддя	ШІ, big data, аналітичні системи	Формування моделі цифрового правосуддя нового покоління

Джерело: побудовано авторами за [2; 17–29].

На концептуально-інформаційному етапі (2002–2010 рр.) було закладено базові передумови цифровізації, що проявилось в забезпеченні відкритості судової влади та доступу до судової інформації, зокрема в результаті створення Єдиного державного реєстру судових рішень [21]. Наступний автоматизаційно-процесуальний етап (2010–2017 рр.) характеризувався впровадженням автоматизованих систем документообігу та формуванням нормативних передумов електронного судочинства. Запровадження автоматизованого розподілу справ стало важливою гарантією незалежності суддів і неупередженості розгляду [17], водночас розробка концепцій електронного суду засвідчила перехід до нової моделі взаємодії суду й учасників процесу. Інституційно-цифровий етап (2017–2021 рр.) пов'язаний із формуванням єдиної цифрової інфраструктури судочинства, ключовим елементом якої стала ЄСІТС. Попри виявлені на початкових стадіях технічні та нормативні недоліки, саме в цей період було закладено інституційні основи електронного правосуддя та забезпечено правове оформлення його функціонування. Подальший розвиток відбувався в межах практично-функціонального й адаптаційно-кризового етапів (2020–2024 рр.), коли застосування цифрових інструментів отримало масовий характер. Особливого значення такі процеси набули в умовах воєнного стану, що зумовило активне використання дистанційних форм участі в судових засіданнях та електронного документообігу з метою забезпечення безперервності правосуддя. Окремим етапом стала трансформація

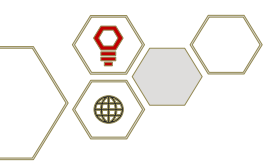
електронного судочинства в обов'язкову процесуальну форму, що проявилось в запровадженні обов'язкового використання електронних кабінетів для окремих суб'єктів [23]. Це засвідчує перехід від допоміжного характеру цифрових інструментів до їх інтеграції як невіддільного елементу судового процесу. Таким чином, сучасний етап розвитку електронного правосуддя характеризується переходом до інституціоналізованої і функціонально зрілої моделі цифрового судочинства.

Ефективність реалізації цифрових інструментів значною мірою визначається їх практичним застосуванням. Саме судова практика відіграє ключову роль у конкретизації правових норм, подоланні прогалин правового регулювання та формуванні стандартів використання електронних засобів у судочинстві, що зумовлює необхідність її узагальнення (табл. 3).

Таблиця 3

Судова практика щодо електронного правосуддя в Україні

Судове рішення	Суть правової позиції	Правове значення та вплив на формування практики електронного правосуддя
Постанова ВП ВС від 10.04.2024 у справі № 454/1883/22	Надсилання рішення на звичайну електронну адресу особи, яка не зареєстрована в «Електронному суді», не є належним врученням судового рішення	Підтверджує пріоритет процесуальних гарантій над технічними способами комунікації і недопустимість звуження права на апеляційне оскарження
Постанова ОП КГС ВС від 30.08.2024 у справі № 908/3731/23	Якщо особа зобов'язана мати електронний кабінет, але не зареєструвала його, позивач не зобов'язаний надсилати паперові копії	Формує підхід до розподілу процесуальних обов'язків у цифровому середовищі та закріплює модель відповідальної електронної участі
Постанова ВС від 22.11.2023 / 01.08.2024 у справі № 580/1221/22	За відсутності електронного кабінету рішення надсилається рекомендованим листом	Конкретизує критерії належного вручення судових рішень у перехідний період цифровізації
Постанова ВС від 06.03.2024 у справі № 536/232/21	Надсилання документів на неофіційну електронну адресу не підтверджує належного вручення	Чітко розмежовує офіційну та неофіційну електронну комунікацію в судовому процесі
Постанова ВС від 29.03.2024 у справі № 807/4537/13-а	Відмова у відеоконференції може порушувати право на участь у засіданні	Закріплює дистанційну участь як процесуальну гарантію реалізації права бути почутим
Постанова ВС від	ШІ може використовуватися як	Визначає межі застосування ШІ та

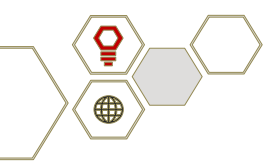

08.07.2025 у справі № 925/496/24	допоміжний інструмент, але не замінює суддю	запобігає надмірній автоматизації правосуддя
-------------------------------------	--	---

Джерело: побудовано авторами за [30].

Судова практика ВСУ демонструє, що розвиток електронного правосуддя в Україні супроводжується поступовим формуванням правових стандартів належної електронної комунікації. Ключовим аспектом є чітке розмежування між звичайними цифровими засобами зв'язку й офіційними інструментами ЄСІТС, які мають визначений процесуальний статус. Зокрема, у справі № 454/1883/22 Велика палата Верховного суду України наголосила, що надсилання судового рішення на особисту електронну адресу не може замінювати передбачений законом порядок його вручення, що підкреслює пріоритет процесуальної форми над технічною зручністю. Водночас у справі № 908/3731/23 сформульовано підхід, відповідно до якого особа, зобов'язана мати електронний кабінет, не може перекладати наслідки невиконання цього обов'язку на інших учасників процесу. Така позиція свідчить про становлення концепції відповідальної цифрової поведінки учасників судочинства. Аналіз судових рішень також засвідчує, що найбільш проблемним аспектом залишається питання належного вручення процесуальних документів. Суд послідовно виходить із необхідності дотримання чітко визначених законом процедур, що забезпечують реалізацію права на оскарження та доступ до правосуддя. Паралельно формується підхід до визнання дистанційної участі в судовому засіданні як частини права на справедливий суд. Таким чином, судова практика відіграє визначальну роль у трансформації електронного правосуддя, забезпечуючи баланс між цифровізацією процесу та дотриманням конституційних гарантій. Вона не лише конкретизує законодавчі положення, але і формує нові правові орієнтири щодо меж використання цифрових технологій, включаючи III.

Узагальнення нормативно-правових засад, етапів становлення електронного правосуддя та відповідної судової практики дає підстави для

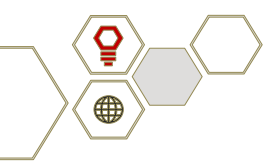

виокремлення правових викликів, що супроводжують процес цифровізації судочинства, а також визначення перспектив його подальшого розвитку (табл. 4). Наведені виклики свідчать, що розвиток електронного правосуддя в Україні має не лише організаційно-технічний, а передусім правовий і конституційний вимір.

Таблиця 4

Правові виклики та перспективи розвитку електронного правосуддя в Україні

Правовий виклик	Прояв у сфері електронного правосуддя	Конституційно-правові ризики реалізації	Напрями правового вдосконалення
Забезпечення доступу до правосуддя	Обов'язковість електронних кабінетів для окремих суб'єктів процесу	Цифровий обов'язок може трансформуватися в бар'єр реалізації права на судовий захист	Збереження альтернативних способів звернення до суду для осіб без технічної можливості користування ЄСІТС
Належне повідомлення учасників справи	Ризик ототожнення звичайної електронної пошти з офіційною комунікацією через ЄСІТС	Порушення права на апеляційне чи касаційне оскарження через неналежне вручення	Чітке нормативне розмежування офіційної електронної адреси, електронного кабінету та інших засобів зв'язку
Правова визначеність	Часті зміни правил функціонування ЄСІТС	Невизначеність процесуальних наслідків для учасників справи	Уніфікація норм ЦПК, ГПК, КАС та КПК щодо електронної комунікації
Рівність учасників процесу	Різний рівень цифрової грамотності та доступу до технічних засобів	Нерівність у реалізації процесуальних прав	Розвиток сервісної підтримки, інструкцій, консультацій і доступних інтерфейсів
Захист персональних даних і судової інформації	Накопичення значних масивів процесуальних і персональних даних в ЄСІТС	Ризик порушення права на приватність та інформаційну безпеку	Посилення кіберзахисту, контролю доступу та відповідальності за витік інформації
Безперервність правосуддя в умовах воєнного стану	Переміщення осіб, руйнування інфраструктури, ризики фізичної участі	Обмеження фактичного доступу до суду	Розширення відеоконференцій, дистанційного доступу й електронного документообігу
Довіра до	Технічні збої,	Зниження легітимності	Підвищення

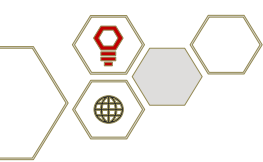

Правовий виклик	Прояв у сфері електронного правосуддя	Конституційно-правові ризики реалізації	Напрями правового вдосконалення
електронного правосуддя	затримки, складність інтерфейсу	судових процедур	стабільності ЄСІТС і прозорості процедур фіксації подання документів
Використання ІІІ	Автоматизація окремих процедур та аналітики	Ризик підміни суддівського розсуду алгоритмами	Використання ІІІ як допоміжного інструменту за умов людського контролю
Євроінтеграція	Необхідність відповідності європейським стандартам	Невідповідність стандартам справедливого суду	Гармонізація з практикою ЄСПЛ, стандартами Ради Європи та СЕПЕJ
Інклюзивність електронного суду	Ускладнений доступ для ВПО, осіб з інвалідністю, осіб за кордоном	Виключення вразливих груп із правосуддя	Адаптація ЄСІТС, спрощення ідентифікації, збереження альтернативних форм

Джерело: власна розробка авторів.

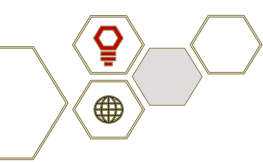
Запровадження електронних кабінетів, електронного документообігу та дистанційної участі в судових засіданнях розширює можливості підвищення ефективності судочинства, однак одночасно породжує ризики для реалізації права на судовий захист, процесуальної рівності та правової визначеності. Особливої уваги потребує проблема належного повідомлення учасників справи. Судова практика сформувала підхід, за яким звичайна електронна пошта не може прирівнюватися до офіційної комунікації через ЄСІТС. Це має принципове значення, оскільки саме момент належного вручення судового рішення визначає початок перебігу процесуальних строків і можливість реалізації права на оскарження.

Водночас перспективи розвитку електронного правосуддя пов'язані з подальшим удосконаленням ЄСІТС, розвитком відеоконференцзв'язку, електронного архіву та інтеграцією цифрових сервісів із європейськими стандартами доступу до правосуддя. Проте цифровізація має здійснюватися із дотриманням принципу пропорційності, не підміняючи конституційні гарантії швидкості процедур, а забезпечуючи їх ефективнішу реалізацію. Окремим

перспективним, але водночас ризиковим напрямом є використання ІІІ у сфері правосуддя. Доцільність такої практики зберігається в межах інформаційної підтримки, аналітики й автоматизації рутинних процедур. Водночас функція ухвалення судового рішення має залишатися виключною прерогативою судді, оскільки саме людський фактор забезпечує дотримання принципів справедливості, пропорційності та індивідуалізації правозастосування. Отже, подальший розвиток електронного правосуддя в Україні має ґрунтуватися на формуванні цілісної правової моделі цифрового судочинства, в центрі якої перебуває людина, її право на справедливий суд, доступ до правосуддя, захист персональних даних і довіра до судової влади.

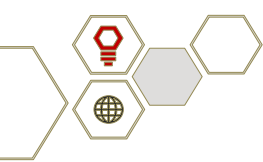
Висновки. Проведене дослідження засвідчило, що електронне правосуддя в Україні трансформувалося з допоміжного інструменту в повноцінний елемент судової системи, який забезпечує реалізацію права на судовий захист у цифровому середовищі. Нормативно-правова база його функціонування має багаторівневий характер і перебуває в стані постійного розвитку, поєднуючи конституційні засади, галузеве законодавство та підзаконне регулювання. Водночас судова практика відіграє визначальну роль у конкретизації правових норм і заповненні прогалин правового регулювання, формуючи стандарти застосування електронних інструментів у судочинстві. Встановлено, що правові ризики розвитку електронного правосуддя пов'язані із забезпеченням доступу до суду, належного повідомлення учасників процесу та досягненням правової визначеності в умовах динамічних цифрових змін. Перспективні напрями розвитку цієї сфери пов'язані з удосконаленням функціонування ЄСІТС, уніфікацією процесуальних норм щодо електронної комунікації і гармонізацією національного законодавства з європейськими стандартами правосуддя. З огляду на це цифровізація судочинства має здійснюватися з неухильним дотриманням принципу верховенства права, забезпечуючи баланс між технологічною ефективністю та гарантіями справедливого суду, доступу до правосуддя і процесуальної рівності сторін.

Подальші дослідження доцільно спрямувати на аналіз правових моделей інтеграції ШІ в судочинство й оцінку їх відповідності конституційним стандартам правосуддя.

Список використаних джерел

1. Парасюк В. М., Онишко О. Б., Бориславський Р. А. Теоретико-правові засади електронного судочинства в цивільному процесі України: сучасні виклики. *Науковий вісник Львівського державного університету внутрішніх справ. Серія юридична*. 2025. № 1. DOI: <https://doi.org/10.32782/2311-8040/2025-1-1>.
2. Кіра С. О. Історія становлення електронного судочинства в Україні. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2024. № 5. С. 296–300. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0374/2024-5/72>.
3. Krištofík A. Bias in AI (supported) decision making: old problems, new technologies. *International Journal for Court Administration*. 2025. Vol. 16, No. 1. P. 3. DOI: <https://doi.org/10.36745/ijca.598> (дата звернення: 09.04.2026).
4. Reiling A. D., Papagiannas S. Lessons from China's smart court reform? *International Journal for Court Administration*. 2025. Vol. 16, No. 1. Article 2. DOI: <https://doi.org/10.36745/ijca.679>.
5. Chatziioannou E., Giannakourou M. Quality of court services and ICT: the case of greek justice. *International Journal for Court Administration*. 2024. Vol. 15, No. 2. Article 3. DOI: <https://doi.org/10.36745/ijca.489>.
6. Fabri M. From court automation to e-justice and beyond in Europe. *International Journal for Court Administration*. 2024. Vol. 15, No. 3. Article 7. DOI: <https://doi.org/10.36745/ijca.640>.
7. Ahmed S. Online courts and private and public aspects of open justice: enhancing access to court or violating the right to privacy? *The Age of Human Rights Journal*. 2023. No. 20. Article e7516. DOI: <https://doi.org/10.17561/tahrj.v20.7516>.
8. Mentovich A., Prescott J. J., Rabinovich-Einy O. Legitimacy and online

proceedings: procedural justice, access to justice, and the role of income. *Law & Society Review*. 2023. Vol. 57, No. 2. P. 189–213. DOI: <https://doi.org/10.1111/lasr.12653>.

9. Grieshofer T. Court forms as part of online courts: elicitation and communication in the early stages of legal proceedings. *International Journal for the Semiotics of Law*. 2023. Vol. 36. P. 1843–1881. DOI: <https://doi.org/10.1007/s11196-023-09993-y>.

10. van Noordt C., Misuraca G. Artificial intelligence for the public sector: results of landscaping the use of AI in government across the European Union. *Government Information Quarterly*. 2022. Vol. 39, No. 3. Article 101714. DOI: <https://doi.org/10.1016/j.giq.2022.101714>.

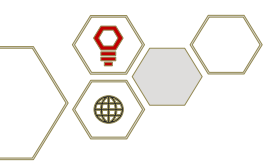
11. Sereda O., Mamnitskyi V., Kornieva P., Cherevatenko I. New Steps of Digitalisation of Civil Justice in Ukraine. *Access to Justice in Eastern Europe*. 2024. Vol. 7, No. 1. P. 416–426. DOI: <https://doi.org/10.33327/AJEE-18-7.1-n000118>.

12. Лега О., Прийдак Т., Яловега Л. Цифрова зрілість соціально-економічних систем на основі глобальних індексів розвитку та безпеки. *Економіка та суспільство*. 2026. № 83. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2026-83-12>.

13. Luchenko D., Piatyhora K. From concept to reality: ujics as the next stage in the development of e-justice in Ukraine. *Theory and Practice of Jurisprudence*. 2025. Vol. 2, No. 28. DOI: <https://doi.org/10.21564/2225-6555.2025.28.346098>.

14. Касапоглу С. О. Забезпечення права на захист в умовах електронного кримінального процесу: перспективи цифровізації досудового розслідування в Україні. *Український політико-правовий дискурс*. 2025. № 11. DOI: <https://doi.org/10.5281/zenodo.15567863>.

15. Клипа О. П. Дистанційне правосуддя в Україні: цивільно-процесуальний контекст реалізації та перспективи розвитку. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія: Право*. 2025. Т. 1, № 92.

DOI: <https://doi.org/10.24144/2307-3322.2025.92.1.57>.

16. Конституція України від 28.06.1996 № 254к/96-ВР. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/go/254к/96-вр> (дата звернення: 09.03.2026).

17. Про судоустрій і статус суддів : закон України від 02.06.2016 № 1402-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/go/1402-19> (дата звернення: 09.03.2026).

18. Про Конституційний Суд України : закон України від 13.07.2017 № 2136-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/go/2136-19> (дата звернення: 09.03.2026).

19. Про електронні документи та електронний документообіг : закон України від 22.05.2003 № 851-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/go/851-15> (дата звернення: 09.03.2026).

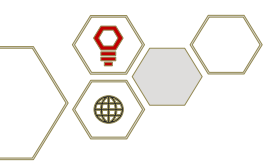
20. Про електронну ідентифікацію та електронні довірчі послуги : закон України від 05.10.2017 № 2155-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/go/2155-19> (дата звернення: 09.03.2026).

21. Про доступ до судових рішень : закон України від 22.12.2005 № 3262-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/go/3262-15> (дата звернення: 09.03.2026).

22. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо поетапного впровадження ЄСІТС : закон України від 27.04.2021 № 1416-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/go/1416-20> (дата звернення: 09.03.2026).

23. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо обов'язкової реєстрації та використання електронних кабінетів : закон України від 29.06.2023 № 3200-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/go/3200-20> (дата звернення: 09.03.2026).

24. Про внесення змін до Кримінального процесуального кодексу України щодо забезпечення функціонування ЄСІТС : закон України від 23.02.2024 № 3604-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/go/3604-20> (дата звернення: 09.03.2026).

25. Рішення Конституційного Суду України у справі щодо конституційної скарги : рішення від 22.01.2020 № 1-р(І)/2020. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/go/va01p710-20> (дата звернення: 09.03.2026).

26. Про затвердження Положення про порядок функціонування окремих підсистем (модулів) ЄСІТС : рішення Вищої ради правосуддя від 17.08.2021 № 1845/0/15-21. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/go/v1845910-21> (дата звернення: 09.03.2026).

27. Про затвердження змін до Положення про порядок функціонування окремих підсистем ЄСІТС : рішення Вищої ради правосуддя від 13.01.2026 № 26/0/15-26. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/go/v0026910-26> (дата звернення: 09.03.2026).

28. Концепція Загальнодержавної програми адаптації законодавства України до законодавства Європейського Союзу : закон України від 21.11.2002 № 228-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/go/228-15> (дата звернення: 09.03.2026).

29. Інформаційна довідка щодо сучасних тенденцій розвитку та стану забезпечення незалежності суддів і судової системи в Україні протягом 2024–2025 років. URL: <https://research.rada.gov.ua/uploads/documents/34099.pdf> (дата звернення: 09.04=3.2026).

30. Рабко Т. Огляд судової практики у сфері електронного судочинства. URL: <https://advokatpost.com/ohliad-sudovoi-praktyky-u-sferi-elektronnoho-sudochynstva-advokat-tetiana-rabko/> (дата звернення: 09.03.2026).